

Opis źródła:

Kronika Odbudowy Warszawy to czasopismo, które powstało w okresie powojennym, aby dokumentować i promować proces odbudowy Warszawy po zniszczeniach II wojny światowej. Czasopismo miało za zadanie rejestrować postępy prac budowlanych, planowanie urbanistyczne oraz działania związane z rekonstrukcją zniszczonej infrastruktury i budynków. Dziś stanowi ważne źródło historyczne, które pomaga zrozumieć wyzwania i sukcesy tego niezwykle ważnego okresu w historii Warszawy.

Miejsce wydania.

Kronika Odbudowy Warszawy, R. 1, 1946, nr 3.

Tekst źródła.

Dzieci uczą się w Warszawie

Początkowo warunki życia w Warszawie były dosłownie jaskiniowe. Gdy w lutym i marcu ub. roku, ludzie niepowstrzymaną falą wracali do Warszawy, tylko nieliczni znajdowali swoje domy w stanie, możliwym do zamieszkania. Olbrzymia większość chroniła się na okres przynajmniej kilku pierwszych tygodni do piwnic lub pod uratowane sklepienia ruin, przez ten czas naprawiając był czym mury w dziurach, wyrwy w podłogach, okna wyrwane do futryn. A tymczasem była zima – trwał luty, marzec i niemal mroźny kwiecień. Tymczasem nie było co włożyć na grzbiet. Ludzie wrócili do Warszawy tak, jak wyszli z niej w dni powstaniowe, bez ciepłej odzieży w letnim obuwiu. Tymczasem dokuczał głód; niedostateczny dowóz żywności, wysokie ceny, brak zarobków.

A tu, naturalnie, ludzie wracali do miasta z dziećmi, dla których początkowo nie było szkół. Niemcy zniszczyli w Warszawie lewobrzeżnej znakomitą większość budynków, rozgrabili, lub spalili inwentarz oraz pomoce szkolne. Lecz pęd do nauki zarówno ze strony dzieci, jak i rodziców, był tak wielki, że z punktu zaczęło łącać przeszkody. Nauczyciele uruchomili szkoły w budynkach napół zrujnowanych, w lokalach bez szyb, pieców, światła, wodociągów, kanalizacji. Lekcje odbywały się w tym samym budynku na kilka zmian: od 7 rano do 7 wieczór. A nie było w tym czasi zupełnie komunikacji w Warszawie, bezpieczeństwo pozostawiało wiele do życzenia. Nie liczono się z żadną przeszkodą; rodzice dopomagali do uruchomienia szkół, znosząc ze swych prywatnych mieszkań inwentarz szkolny: stoliki, ławki, krzesła.... . lub też płacili specjalne sumy na zakup inwentarza, na oszklenie, na remont.

Nauczyciele podejmowali pracę i wtedy, gdy nie było do dyspozycji nawet napół zrujnowanego budynku, uczyli we własnych izbach.

Na jesieni szkoły ruszyły pełną parą. Zgodnie z ideą naczelną reformy oświaty – państwowe szkoły średnie obowiązane są przyjmować całą młodzież, która się zgodziła, bez wyjątków. Trzeba było tworzyć klasy równoległe, utworzono je. Zdawało się, że zabraknie nauczycieli, pieniędzy. Niskie pobory stawiały nauczycielstwo w nad wyraz trudnych warunkach materialnych. A jednak poczucie obowiązku sprawiło, że nauczycielstwo włożyło w zadanie szkoły maksimum swych sił i dzięki temu można było uruchomić wszystkie szkoły.

[...]

Niemal wszystkie szkoły pracują, rzecz prosta, nadal w bardzo trudnych warunkach. Naukę dzieci i młodzieży utrudnia brak jakiegokolwiek pomocy szkolnych. Ażeby je zdobyć trzeba by stworzyć cały przemysł, a na to trzeba pieniędzy i czasu. Pilnie potrzebne są gabinety fizyczne, pracownie chemiczne, laboratoria itp. Ocalały z pożogi, sprawionej rękami niemieckimi, zaledwie okruchy. Kosztem dodatkowego wysiłku pracy i czasu – nauczycielstwo braki te usiłuje choć częściowo nadrobić, powstały ogniska metodyczne, które pracują intensywnie.

Aby – wobec braku budynków – jak najwięcej dzieci i młodzieży znaleźć mogło miejsce w szkole, praca szkół idzie na trzy zmiany. Dla zlikwidowania spuścizny okupacyjnej w postaci znacznej liczby młodzieży opóźnionej, przez wszystkich szkołach państwowych zorganizowano tak zwane „ciągi”, dzięki którym młodzież przerabia dwie klasy w ciągu jednego roku. Dla szkół tych opracowano specjalny program. A warto uprzytomnić sobie, że poza normalnym programem takiej, czy innej klasy, trzeba było wziąć pod uwagę jeszcze i te okoliczności, które stworzyła w ciągu sześciu lat szkoła okupacyjna, kiedy to zarówno szkoły powszechne, jak zawodowe, okaleczone były programowo, a szkoły średnie – skreślone całkowicie. Szkoły te pracowały wprawdzie potajemnie i szczytą się zasłużenie wielkim sukcesem: wszystkie bowiem przedwojenne szkoły średnie Warszawy czynne były w czasie okupacji. Ale tajne nauczanie pociągnęło za sobą, rzecz, zrozumiała, skrócenie godzin pracy i zawężenie zakresu przedmiotów.

Obecnie w szkole średniej obserwujemy pewną zamianę struktury społecznej wśród uczęszczającej młodzieży. Wzrósł znacznie odsetek młodzieży robotniczej i wiejskiej, niekiedy aż do 50%.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (zakres podstawowy):

1. Jakie były główne cele odbudowy systemu edukacyjnego w Warszawie po II wojnie światowej?
2. W jakim stanie były szkoły w Warszawie po zakończeniu wojny? Jakie zniszczenia były najczęstsze?
3. Jakie konkretne kroki podjęto w pierwszych latach po wojnie, aby przywrócić funkcjonowanie szkół w Warszawie?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. W jaki sposób odbudowa szkół wpłynęła na społeczność lokalną i życie codzienne mieszkańców Warszawy?
2. Jakie były największe wyzwania logistyczne i finansowe związane z odbudową szkół?
3. Jakie były główne różnice w edukacji przedwojennej i powojennej?
4. Jak i dlaczego zmieniła się struktura społeczna uczniów?

Wskazówki:

Organizacja szkolnictwa w Warszawie w 1946 roku była skomplikowanym i wieloaspektowym procesem ze względu na ogromne zniszczenia, jakie miasto poniosło podczas II wojny światowej. W wyniku działań wojennych wiele budynków szkolnych zostało całkowicie zniszczonych lub poważnie uszkodzonych. Warszawa była jednym z najbardziej zniszczonych miast w Europie. W pierwszych miesiącach po wyzwoleniu korzystano z ocalałych budynków, często adaptując je do potrzeb edukacyjnych, mimo ich pierwotnie innych funkcji. Powstały specjalne komitety i organizacje odpowiedzialne za odbudowę szkół, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i centralnym. Społeczność lokalna, w tym rodzice i uczniowie, aktywnie uczestniczyli w odbudowie szkół, często organizując zbiórki i prace społeczne. Jednak to Ministerstwo Oświaty PRL miało kluczową rolę w koordynowaniu i finansowaniu odbudowy szkolnictwa w Warszawie.

Wojna spowodowała ogromne straty wśród nauczycieli. Wiele osób zginęło, zostało wywiezionych do obozów lub na przymusowe prace. Organizowano specjalne kursy przyspieszone dla nowych nauczycieli, aby szybko uzupełnić braki kadrowe. W pierwszych latach po wojnie brakowało podręczników i materiałów edukacyjnych. Warszawa, jako symbol zniszczeń wojennych, otrzymywała pomoc od międzynarodowych organizacji i państw, które dostarczały nie tylko materiały budowlane, ale także pomoc finansową i edukacyjną.

Powojenna Polska wdrożyła szereg reform edukacyjnych mających na celu unowocześnienie systemu nauczania i dostosowanie go do nowych realiów społeczno-politycznych.

Wprowadzano treści edukacyjne zgodne z ideologią socjalistyczną, mając na celu wychowanie nowych pokoleń w duchu socjalistycznych wartości.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis